

# De norske offiserene i Polen bringes nå fram i lyset

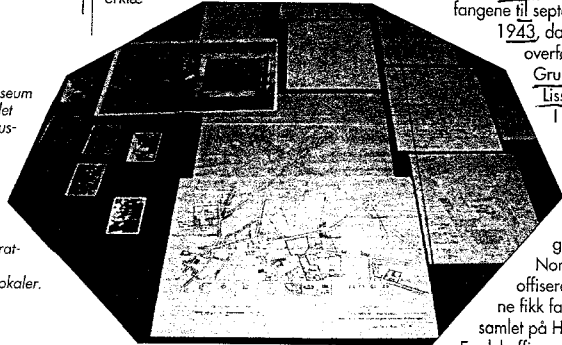
"Et krigsfangenskap er ingen patriotisk innsats som gjør noen krigsmann fortjent til noe slags minnesmerke, hverken i stein eller i ord." Slik innledes boken "I tysk krigsfangenskap"; boken som forteller litt om hva som skjedde med norske offiserer i årene 1940 - 1945.

## Den første falne - de første fangene

Egentlig startet det på kvelden den 8. april 1940. Den tyske invasjonstyrken senket vaktbåten POL 3 ved Hvaler-øyene, kaptein Leif Welding Olsen ble drept og befal og mannskap tatt til fange.

I det videre felttoget i Norge ble det tatt en god del krigsfanger, men tyskerne friga alle i løpet av mai/juni måned 1940. Soldatene ble sendt hjem uten videre, mens offiserene måtte først underskrive en spesiell erklæ-

Schildberg Regionalmuseum holder til i det gamle rådhuset i sentrum av byen. Den norske avdelingen disponerer 70 kvadratmeter i nyoppussede lokaler.



## Fakta

Den norske avdelingen ved Schildberg Regionalmuseum ønsker å komme i kontakt med nordmenn som på ulike måter kan bidra med ytterligere kunnskap eller annen informasjon om de norske krigsfangene i Polen og hva som skjedde. Museet er også takknemlige for bildemateriell eller annen dokumentasjon. Også eventuelle gjenstander eller økonomisk støtte mottas med stor takk. Adressen er Den norske avdelingen ved Schildberg Regionalmuseum, v/Eyvind Grundt, Karlstadvn. 11, 1516 Moss. Tel.: 69 27 14 18.

ring, der de lovet ikke å utføre noen fiendtlig handling mot tyskerne.

Den eneste offiseren som ikke ble friggitt var kommanderende general, Otto Ruge. Han var den nordmann som satt lengst i krigsfangenskap. Fangenskapet varte fra 13. juni 1940 til krigens slutt.

## Oflag XXI C (11/2 1942 - 22/4 1945)

I løpet av de første krigsårene ble et hundretalls spesialoffiserer, samt en del andre, som hadde gjort seg "bemerket" i tyskernes øyne, arrestert og satt i forskjellige fengsler og konsentrasjonsleire. De fleste ble i februar 1942 overført fra Gestapo til Wehrmacht og sendt i krigsfangenskap til Tyskland (egentlig Polen). Stedet het Schokken og leiren fikk betegnelsen Oflag XXI C. Her ble fangene til september 1943, da de ble overført til Grune bei Lissa.

I midten av august 1943 gikk en arrestasjonsbølge over Norge, og alle offiserene tyskerne fikk fatt i ble samlet på Hvalsmoen. En del offiserer ble friggitt grunnet alder, sykdom, etc. de øvrige ble sendt i to puljer til henholdsvis Grune bei Lissa og Schildberg i Tyskland.

I desember 1943 ble alle krigsfangene samlet i Schildberg. Hit kom også fangene fra Svalbard og en del andre, slik at leiren omfattet ca. 1.150 mann. Det var fanger fra Hær, Marine og Kystforsvar, samt en del flyvere.

Da sovjetiske tropper nærmet seg byen i januar 1945 ble fangene



kommandert ut på landeveien for å marsjere de ca. 400 kilometrene til Luckenwalde syd for Berlin. I defilerteirer ble de til de ble befrikk av sovjetiske tropper den 22. april 1945. Etter mye marsjering og mange strabaser kom offiserene hjem i slutten av mai og begynnelsen av juni.

## Den polske "Norgesbyen".

Stedene Schokken, Grune bei Lissa og Schildberg fikk etter krigen igjen sine polske navn: Skoki, Gronowo ved Leszno og Ostrzeszow. I Ostrzeszow (Schildberg) ble det funnet en del småting etter de norske krigsfangene, bl. a. en fyrstikkleske fra Nitedals Tændstikfabrik.

I 1982 kom Eyvind Grundt fra Moss til Schildberg. Hans far hadde vært en av krigsfangene, og han ville gjerne ta bilder av bygningen der faren hadde vært internert. Han fikk høre om fyrstikklesken, og sammen med museumsbestyreren i byen gikk han i gang med å samle gjenstander til en egen norsk avdeling i regionalmuseumet.

I de siste 15 årene har Eyvind Grundt vært aktiv med å samle alt som har tilknytning til krigsfangene, både i Polen og Norge. Notene til en marsj, som en av fangene komponerte i Schildberg, ble funnet på Værnes flystasjon. En kopi ble sendt nedover, og er nå byens offisielle

marsj. På en av bygningene, som huset norske krigsfanger, er det satt opp en plakett til minne om fangene. En gate har nylig fått navnet "Norgesgaten".

## Egen norsk krigsfangeutstilling.

Innsamlingsarbeidet hadde sommeren 1996 kommet så langt at den norske avdelingen ved regionalmuseumet kunne åpne en egen utstilling. Ved åpningen var det mange tilstede som godt husket de norske offiserene.

Sentralt på utstillingen var et norsk splittlag gitt av en tidligere fange, originalen til et kart over byen, tegnet illegalt av en annen fange, samt en mengde tegninger, bilder og fotografier. Ved åpningen ble det som gave fra Forsvarsmuseet i Oslo overrakt tre litografier fra 1945 av henholdsvis arveprins Harald, kronprins Olav og kong Haakon. Mange skoleklasser og enkeltpersoner, både fra Polen og Norge, har besøkt museet.

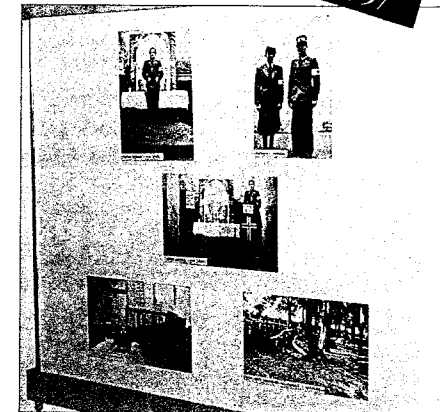
## Et pionerarbeid.

Den norske samlingen omfatter nå flere hundre gjenstander, og Eyvind Grundt fikk i fjor høst tilbud fra de polske myndighetene om en fast utstillingsavdeling på 70 kvadratmeter i nyoppussede lokaler i Schildberg Regionalmuseum. Dette forut-

sette imidlertid at utgiftene til all innredning, møbler, belysning og annet arbeidsmaterieell, dekkes fra Norge.

Det ble også inngått en avtale om å utvikle museet til et senter for kunnskap og informasjon om norske militære krigsfanger. Det er til nå utgitt et par hefter i Polen om krigsfangene, og det er under arbeid 6-7 hefter her i Norge. Også utgiftene til dette prosjektet må dekkes herfra.

Underlig nok finnes det få opplysninger om norske militære i tysk krigsfangenskap. Dette må betegnes som et forsømt område, men med dette pionerarbeidet er det nå mulig å få en samlet oversikt over hendelsene. Det er lagt opp til en fem-års plan, for det haster. Det er ikke mange krigsfanger igjen som kan gi førstehånds opplysninger om Oflag XXI C.



Flere frivillige fanger, blant annet prest Asle Enger, Oslo, og lege Carl Otto Bergwitz-Larsen, Sarpsborg, betad vendelig meget for fangene. Nederst: bilder fra begravelser i Schildberg og Luckenwalde.

President Lech Walsia i samtale med Eyvind Grundt ved presidentens Norges-besøk for et par år siden. Grundt er selve ildsjelen og initiativtakeren til arbeidet bak museet. Bildet er tatt i Polens ambassade i Oslo.

